

BORYS PASZKIEWICZ

**MONETY Z BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH W BARCZEWIE,
STANOWISKO I, SEZON 2010**

ABSTRACT: The subject of the work is the recognition and analysis of nine coins from the 15th–20th centuries, found during archaeological exploration of a site at the Market Square in Barczewo (Warmian-Masurian Voivodeship).

Badania archeologiczne na obszarze średniowiecznego miasta lokacyjnego, na parceli przy ul. Kopernika i Rynku, towarzyszyły pracom nad rewitalizacją historycznego centrum, realizowanym przez Urząd Miasta i Gminy. Wykonawcą badań była Pracownia Archeologiczna Marii Karoliny Kocińskiej, a kierownikiem Arkadiusz Koperkiewicz. Parcela położona jest w kwartale zburzonym w wyniku działań wojennych w 1945 roku. Stwierdzono słabo zachowane warstwy średniowieczne. W rumoszu pozostałym z zabudowy (głównie nowożytniej) dzięki użyciu wykrywacza metalu znaleziono dziewięć monet pozbawionych kontekstu, wybitych od XV do XX w.

Liczba monet jest zatem bardzo niewielka, a co więcej, ich skład jest dość zaskakujący. Mimo, że Barczewo należało do Warmii biskupiej, zatem w latach 1466–1772 do Prus Królewskich, nie mamy w zestawie monet pruskich z tego czasu, lecz polskie, w Prusach spotykane stosunkowo rzadko: półgrosze królów Jana Olbrachta i Aleksandra oraz szeląg króla Stefana. Zazwyczaj obserwujemy znaczną samowystarczalność monetarną Prus, w których mniej lub bardziej legalnie współbiegała moneta z obu części kraju. Drobną monetą pruską chętniej wpływała na południe, niż do Prus trafiała moneta polska lub litewska. Tę samowystarczalność przełamało dopiero na krótko w 1. połowie XVII w. zjednoczone mennictwo Rzeczypospolitej. Jest to jednak okres, z którego na badanej parceli nie znaleziono żadnej monety. Późniejsze monety pochodzą dopiero z XIX w.

i tym razem są w pełni typowe: dwie drobne monety Królestwa Pruskiego, będące przypuszczalnie zgubami z codziennego obiegu. Monety z XX w. znów zaskakują: w 1. połowie stulecia zamiast typowych drobnych monet niemieckich mamy austriacką dwugroszówkę z 1926 roku. W 2. połowie stulecia z kolei (przypomnijmy — po zburzeniu zabudowy) drobnej i jak najbardziej typowej polskiej 5-groszówce towarzyszy pamiątkowa 10-złotówka, moneta wprawdzie szeroko używana w obiegu, ale duża i mająca stosunkowo znaczną wartość, więc mało podatna na zgubienie. Dodatkem do niej jest wschodniemiecka 20-fenigówka, oczywiście niezwiązana z miejscowym obiegiem pieniężnym.

Materiał daje się więc podzielić na trzy okresy: późny XV i XVI w., XIX w. i XX w., a w dwóch z tych okresów mamy na badanej parceli monety nietypowe, zazwyczaj niezwiązane z obiegiem pieniężnym. Ponieważ oba te okresy są od siebie oddzielone trzema wiekami, a w dodatku wiemy skądinąd, że funkcja badanego obszaru uległa zasadniczej zmianie (z zabudowy mieszkalnej i przypuszczalnie handlowej na plac miejski), tę zbieżność objaśnia przypadek, ułatwiony bardzo niewielką liczbą monet. Zbieżność ta przestrzega zarazem, że nietypowa obecność monet polskich i nieobecność pruskich w XV–XVI w. może być równie przypadkowa, jak nietypowy skład monet z wieku XX.

Zestaw monet historycznych z parceli przyrynkowej w Barczewie jest zbyt mały, by mógł posłużyć do uogólnień związanych z obiegiem monetarnym w Prusach. Może być jednak przydatny po zestawieniu z materiałami z innych stanowisk. Pierwszy taki wykaz poświęcono monetom znalezionym podczas badań archeologicznych we Fromborku¹. Zanotowany tam zestaw, choć niektóre jego elementy, uważane wówczas za rzadkie, budziły „pewne zdziwienie” badacza, został potem potwierdzony przez materiał z Malborka², więc sąsiedniego średniego ośrodka wschodniej części Prus Królewskich. W obu inwentarzach półgrosze polskie sprzed 1526 roku są nieobecne. Szeląg koronny króla Stefana (Olkusz, 1586) wystąpił wprawdzie we Fromborku, ale wraz z większą liczbą nieco późniejszych monet polskich, którym prawdopodobnie towarzyszył. W obydwu miejscowościach poza pierwszą tercją XVII w. zdecydowanie dominują lokalne monety pruskie, miejskie i książęce (w XVIII w. królewskie). Zestaw numizmatów z Barczewa nie jest więc typowy ani dla Prus Królewskich jako całości, ani dla Warmii biskupiej. Ponownie dochodzimy do wniosku, że jego nietypowość jest prawdopodobnie wynikiem przypadku, a dalsze badania w tym mieście mogą przedstawiać zgoła odmienny obraz lokalnego obiegu drobnej monety.

¹ S. Suchodolski, komunikaty na łamach WN w latach 1972, s. 44; 1973, s. 114; 1975, s. 35; 1982, s. 63–65.

² Suchodolski 2005, s. 101–104; Suchodolski 2007, s. 237–242.

WYKAZ MONET

1. Austria, I Republika, 2 grosze 1926, Wiedeń. Av. ÖSTERREICH / · 1926, krzyż. Rv. 2 / GROSCHEN. Brąz, 3,090 g, 19,0 mm. Ip. 9/10. Z hałdy, 19 VII 2010.

2. Niemiecka Republika Demokratyczna, 20 fenigów 1969, Berlin. Av. DEUTSCHE DEMOKRATISCHE / * REPUBLIK *, godło (cyrkiel, młot, wieniec z kłosów, wstęgi). Rv. 20 / PFENNIG / 1969. Mosiądz, 5,304 g, 22,2 mm. AKS 406. Ip. 8/10. Wykop 2, warstwa 96, 26 VII, 2010.

3. Polska, Jan Olbracht, półgrosz [1492–98], Kraków. Av. +|||CTЯ+I+ЯЛBCR\\, orzeł w koronie. Rv. +R\\GIS❖-P0L0\\, korona o połączonych fleuronach, z krzyżykami nad obręczą, pod nią godło herbu Róża. Srebro, drobne ubytki, 0,408 g, 18,6 mm. Kopicki 387. Ip. 7/10. Wykop 2, warstwa 35, nad sklepieniem, 15 VII 2010.

4. Polska, Aleksander, półgrosz [1501–6], Kraków. Av. +ALCXA\\CR°DCI°G°RCX, orzeł w koronie. Rv. +M0D\\TARCGISP0\\DIC, korona otwarta o podniesionej obręczy. Srebro, lekko zagięty, 0,814 g, 18,3 mm. Kopicki 389. Ip. 13/10. Wykop 2 (?), hałda, 19 VII 2010.

5. Polska, Stefan, szeląg 1583, Olkusz. Av. STEPHA·D·G·REX·POL·M·D, pod koroną inicjał S rozdziela inicjały I-D, u dołu tarcza z herbem Przegonia. Rv. SOLIDVS\\REG-POLON·1583, pod koroną zamkniętą dwie tarcze z Orłem i Pogonią, niżej, pod koroną otwartą, tarcza z herbem Wilcze zęby. Bilon, drobne ubytki, 0,720 g, 18,2 mm. Reyman 293. Ip. 12/10. Wykop 2, piwnica, warstwa 96, 19 VII 2010.

6. Polska, PRL, 5 groszy „1949” [1956], Krzemnica. Bardzo silnie wytarta, uszkodzona mechanicznie (przypadkowo?). Aluminium, 0,888 g, 20,1 mm. Parchimowicz 203b. Ip. 6/10. Wykop 1, warstwa 12/13, 16 VI 2010.

7. Polska, PRL, 10 złotych 1971, Warszawa. Av. POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA / ZŁ 10 ZŁ (jako przerywniki dwa nieokreślone motywy podobne do motyli), orzeł bez korony rozdziela datę 19-71, w szponach monogram m/w. Rv. 1921 / 1971 / 50 / ROCZNICA III / POWSTANIA / ŚLĄSKIEGO, nad napisem pomnik Powstań Śląskich w Katowicach, z lewej Śląski Krzyż Powstańczy (sygnatury autora po obu stronach nieczytelne). Miedzionikiel, 9,24 g, 28,1 mm. Parchimowicz 239. Ip. 1/2010. Wykop 3, warstwa 33, 22 VI 2010.

8. Prusy, Fryderyk Wilhelm III, grosz srebrny 1835, Berlin. Av. FRIEDR· WILH· III KOENIG V· PREUSSEN, głowa króla w prawo. Rv. 30 EINEN THALER / SCHEIDE MÜNZE, 1 / SILBER / GROSCHEN / 1 8 3 5 / A. Bilon, wytarty, 1,804 g, 18,5 mm. AKS 27. Ip. 3/10. Wykop 3, warstwa 33, 29 VI 2010.

9. Prusy, Wilhelm I, grosz srebrny 1869, Berlin. Av. WILHELM KOENIG VON PREUSSEN, głowa króla w prawo. Rv. 30 EINEN THALER / SCHEIDE MÜNZE, 1 / SILBER / GROSCHEN / 1 8 6 9 / A. Bilon, 2,048 g, 18,5 mm. AKS 103. Ip. 5/10. Wykop 3, warstwa 93, 3 VII 2010.

SKRÓTY

- AKS — P. Arnold, H. Kùthmann, D. Steinhilber, *Großer deutscher Münzkatalog von 1800 bis heute*, München 1999.
- Kopicki — E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, Warszawa 1995.
- Parchimowicz — J. Parchimowicz, *Monety polskie od roku 1916*, Szczecin 1996.
- WN — Wiadomości Numizmatyczne.

BIBLIOGRAFIA

Suchodolski S.

- 1972 *Frombork, pow. Braniewo*, WN, XVI, 1972, z. 1, s. 44.
- 1973 *Frombork, pow. Braniewo*, WN, XVII, 1973, z. 2, s. 114.
- 1975 *Frombork, pow. Braniewo*, WN, XIX, 1975, z. 1, s. 35.
- 1982 *Frombork, woj. Elbląg*, WN, XXVI, 1982, z. 1–2, s. 63–65.
- 2005 *Malbork-Zamek, woj. pomorskie*, WN, XLIX, 2005, z. 1, s. 101–104.
- 2007 *Malbork., m. pow. Monety znalezione w czasie badań archeologiczno-architektonicznych prowadzonych na Zamku w 2005 i 2006 r.*, WN, LI, 2007, z. 2, s. 237–242.

THE COINS FROM ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN BARCZEWO,
SITE I, 2010 SEASON

(Summary)

The archaeological research of the site located in the area of a medieval chartered town, in Kopernika Street and Market Square, was connected with a revitalisation of the historic centre. In the rubble from buildings (mainly modern) destroyed in the second half of the 20th century, nine 15th–20th century coins, deprived of context, were discovered. Despite the fact that Barczewo was part of the bishop's district of Warmia, and consequently part of Royal Prussia from 1466–1772, instead of Prussian coins the finds include Polish half-groschen of Kings John Albert and Alexander and a shilling of King Stephen. Later coins come from the 19th century and are completely typical: two small coins from the Kingdom of Prussia. Among the 20th-century coins there are two foreign specimens (Austrian and East German). The small number of coins is probably the reason for the unexpected content of the find.

Adres autora / The authors' address:

Borys Paszkiewicz

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii

Pałac Matuschków, ul. Szewska 48

50-139 Wrocław, Poland

borys.paszkiewicz@poczta.fm